

The Role of Information Literacy in Academic Socialization of Graduate Students: A Case Study of Ferdowsi University of Mashhad

Seyed Mohammadreza Tarahomi

MA Student in Knowledge and Information Science, Faculty of Education and Psychology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. Email: mohamadreza.ta@gmail.com

Hassan Behzadi

Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Education and Psychology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. Email: hasanbehzadi@um.ac.ir

Mohsen Nowkarizi

Professor, Department of Knowledge and Information Science, Faculty of Education and Psychology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. Email: mnowkarizi@um.ac.ir

Received: 2025-10-15	Revised: 2026-01-10	Accepted: 2026-04-12	Published: 2026-05-10
Citation: Tarahomi, M., Behzadi, H. & Nowkarizi, M. (2026). The Role of Information Literacy in Academic Socialization of Graduate Students: A Case Study of Ferdowsi University of Mashhad. <i>Library and Information Science Research</i> . 16(1), 76-96. doi: 10.22067/infosci.2026.95959.1258			

Abstract

Background/purposes: To equip students for the evolving demands of the information society, universities must establish the necessary conditions for them to develop information processing competencies and an appropriate disposition toward the use of information technology. Information literacy constitutes a fundamental component of this educational process. Concurrently, throughout their academic careers, students acquire essential scholarly life skills—including reading, writing, discourse, observation, listening, and critical thinking—by actively engaging in scientific and academic activities. They further strive to internalize these skills across various domains of their lives, emotions, and personal development. The upbringing and education of such an individual take place within the process of academic socialization. Given the fundamental role of information literacy and the impact of academic socialization on enhancing the scientific and social performance of postgraduate students, the present study examines the relationship between information literacy and academic socialization among postgraduate students at Ferdowsi University of Mashhad.

Methodology: In terms of methodology, this study constitutes survey research with an applied objective. The statistical population comprised all postgraduate students at Ferdowsi University of Mashhad during the first semester of the 1403–1404 academic year (N = 8,706), from which a sample of 368 participants was selected using simple random sampling. Data were collected using two instruments: the first was a university socialization questionnaire, and the second was an information literacy questionnaire. The University Socialization Questionnaire comprised 24 items divided into two sections. The first section, focusing on the university socialization process, included three subscales—interaction with professors, learning, and persuasion—containing a total of 15 items. The second section, addressing the elements of university socialization, consisted of two subscales—academic progress and scientific participation—with a total of nine items. The Information Literacy Questionnaire

©2026 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

also contained 23 items. The validity of both instruments was confirmed by expert judgment. The Cronbach's alpha coefficient for the information literacy questionnaire and its subscales—basic skills and introductory skills—was 0.907, 0.804, and 0.873, respectively. Furthermore, the university socialization questionnaire, along with its two components (university socialization process and university socialization elements), yielded coefficients of 0.88, 0.817, and 0.823, respectively, thereby demonstrating the reliability of the instrument.

Findings: Descriptive statistics indicated that the mean score for the learning process was higher than those for the interaction and combination processes. Furthermore, the mean score for the academic achievement component exceeded that of the scientific participation component. Overall, the mean score for university socialization was 3.57, while the mean for information literacy was 3.97, the latter being three points above the average. An additional finding revealed a significant relationship between information literacy and academic socialization among postgraduate students at Ferdowsi University of Mashhad. Furthermore, given that the significance level for examining the relationship between information literacy and the variables of interaction, learning, and the combined subcomponents of academic socialization among postgraduate students at Ferdowsi University of Mashhad was below 0.05, the results were considered statistically significant. Therefore, with 95% confidence, a statistically significant relationship is observed between the information literacy variable and the three sub-components of academic socialization among postgraduate students at Ferdowsi University of Mashhad. Given that the Spearman correlation coefficient yielded positive values, this relationship is characterized as positive and significant. Ultimately, it was established that information literacy is positively and significantly associated with the components of academic achievement and scientific participation among the same student population.

Discussion and Conclusion: Based on the research findings, it can be asserted that students possessing advanced information literacy competencies demonstrate a greater capacity for internalizing academic values and norms, and tend to adopt a more proactive role within their academic environment. These students engage more effectively in the academic socialization process and are more successful in establishing robust scientific networks, thereby reinforcing their scientific identity. The results indicate that information literacy not only serves as a foundational skill for enhancing academic performance but also functions as a critical mechanism for facilitating academic socialization. This finding is particularly significant, as the process of academic socialization within higher education institutions enables students to recognize and embrace their scientific responsibilities as members of the scholarly community and to actively participate in scientific endeavors. Consequently, organizing workshops that focus on locating scientific information, evaluating sources, utilizing reliable databases, and familiarizing students with emerging research methodologies can substantially improve their information literacy competencies and better prepare them for integration into the professional scientific community.

Originality: The present study investigates the impact of information literacy on various domains of individuals' lives, with a specific focus on its role in the academic socialization of university members—a key component within academic communities. Given that this research topic had not been addressed in any previous studies, it represents an original contribution to the literature.

Keywords: Information Literacy, Academic Socialization, Interaction, Learning, Integration, Postgraduate Students, Ferdowsi University of Mashhad.

نقش سواد اطلاعاتی در جامعه‌پذیری دانشگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی: مطالعه موردی دانشگاه فردوسی مشهد

سید محمدرضا ترحمی

دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.
mohamadreza.ta@gmail.com

حسن بهزادی

دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.
hasanbehzadi@um.ac.ir

محسن نوکاریزی

استاد، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.
mnowkarizi@um.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۲۳	تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۰/۲۰	تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۱/۲۳	تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۲/۲۰
استناد: ترحمی، سید محمدرضا؛ بهزادی، حسن؛ نوکاریزی، محسن (۱۴۰۵). نقش سواد اطلاعاتی در جامعه‌پذیری دانشگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی: مطالعه موردی دانشگاه فردوسی مشهد، پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۶(۱)، ۷۶-۹۶. doi: 10.22067/infosci.2026.95959.1258			

چکیده

مقدمه و هدف: در راستای آماده‌سازی دانشجویان برای پاسخگویی به نیازهای روزافزون جامعه اطلاعاتی، دانشگاه‌ها باید زمینه‌های لازم را برای کسب مهارت‌های پردازش اطلاعات و نگرش صحیح در استفاده از فناوری اطلاعات برای دانشجویان فراهم کنند. از این‌رو، پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد پرداخته است.

روش‌ها: این پژوهش از لحاظ روش‌شناسی، پژوهش پیمایشی است که باهدف کاربردی طراحی شده است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد در نیم‌سال اول تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ (۸۷۰۶ نفر) بودند که با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۳۶۸ نفر به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. جمع‌آوری داده‌ها با دو پرسش‌نامه صورت گرفت. نخست پرسشنامه جامعه‌پذیری دانشگاهی و دوم پرسشنامه سواد اطلاعاتی. روایی هر دو پرسشنامه با نظر متخصصان و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت.

یافته‌ها: میانگین جامعه‌پذیری دانشگاهی برابر با ۳/۵۷ و سواد اطلاعاتی نیز ۳/۹۷ و از حد متوسط عدد ۳ بیشتر بود. چون سطح معنی‌داری بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی دانشجویان، و همچنین سواد اطلاعاتی و دو عنصر پیشرفت تحصیلی و مشارکت علمی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد، برابر با ۰/۰۰ و از ۰/۰۵

کمتر بود؛ بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد، بین این متغیرها رابطه معنی‌داری وجود داشت. همچنین، مقدار سطح معنی‌داری برای بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و تعامل، یادگیری، و ترکیب از زیرمؤلفه‌های جامعه‌پذیری دانشگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد، از ۰/۰۵ کمتر بود که نشان داد بین متغیر سواد اطلاعاتی و این سه زیرمؤلفه رابطه معنی‌داری وجود داشت.

بحث و نتیجه‌گیری: سواد اطلاعاتی نه تنها به عنوان یک مهارت اساسی برای بهبود عملکرد تحصیلی است، بلکه به عنوان ابزاری کلیدی در تسهیل فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی نیز عمل می‌کند. این موضوع از آن رو مهم است که فرایند جامعه‌پذیری در دانشگاه‌ها به دانشجویان کمک می‌کند تا به عنوان اعضای جامعه علمی، مسئولیت‌های علمی خود را بپذیرند و در انجام وظایف علمی مشارکت کنند. برگزاری کارگاه‌های آموزشی در زمینه جستجوی اطلاعات علمی، ارزیابی منابع، استفاده از پایگاه‌های داده معتبر، و آشنایی با روش‌های نوین پژوهش می‌تواند به دانشجویان کمک کند تا مهارت‌های خود را در این زمینه بهبود بخشند و خود را برای ورود به دنیای حرفه‌ای علمی آماده کنند.

اصالت: سواد اطلاعاتی در عرصه‌های مختلف زندگی افراد دارای تأثیر است. مطالعه نقش سواد اطلاعاتی در جامعه‌پذیری دانشگاهیان به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم در جوامع دانشگاهی دارای اهمیت فراوانی است که تاکنون در هیچ پژوهشی به آن پرداخته نشده بود و در این پژوهش مورد توجه قرار گرفت.

کلیدواژه‌ها: سواد اطلاعاتی، جامعه‌پذیری دانشگاهی، تعامل، یادگیری، ترکیب، دانشجویان تحصیلات تکمیلی، دانشگاه فردوسی مشهد.

مقدمه

با گسترش و فراگیری آموزش عالی که در سال‌های اخیر شتاب گرفته است، ضرورت جامعه‌پذیری دانشگاهی و انطباق با فرهنگ دانشگاهی بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شود. اما در عمل با چالشی بنیادین روبه‌رو شده است؛ یعنی شکاف میان کمیت و کیفیت در فرایند «ساخت دانشجو» به عنوان یک عضو مؤثر در جامعه علمی. رشد تعداد دانشگاه‌ها، افزایش شمار دانشجویان و بالا رفتن تعداد اعضای هیئت علمی از نشانه‌های بارز این گسترش کمی در نظام آموزش عالی به شمار می‌روند (Hemati, 2013). بر طبق آمار رسمی نیز تعداد دانشجویان مؤسسات آموزش عالی در مقاطع مختلف از ۱,۹۴۵,۹۳۱ نفر در سال تحصیلی ۸۳-۱۳۸۲ به سه میلیون و ۵۰۰ هزار نفر در سال ۱۴۰۳ رسیده است که سهم جمعیت دانشجویی به جمعیت کل کشور ۳/۹ درصد است و براساس داده‌های یونسکو^۱ رتبه ایران در تعداد دانشگاه‌ها در سطح جهان ۱۱ است (Institute for Research and Planning in Higher Education, 2025). اما پرسش اساسی این است که آیا این گسترش، به همان نسبت بر عمق و کیفیت جامعه‌پذیری دانشگاهی و درونی‌سازی فرهنگ علمی تأثیر گذاشته است؟ به نظر می‌رسد پاسخ منفی است؛ چراکه شواهد حاکی از آن است که نظام آموزش عالی ایران در نفوذ مؤثر دانش به لایه‌های گوناگون جامعه و تربیت دانشجویانی با هویت علمی راسخ، با دشواری مواجه است (Nazar Mansouri et al., 2021). این ناکامی می‌تواند به «ازهم گسستگی چرخه تولید علم»، «کاهش مرجعیت علمی» و «احساس بی‌انگیزگی

1. UNESCO

در دانشجویان «بینجامد. بنابراین، باتوجه به افزایش تعداد دانشجویان در ایران، تربیت این افراد نیازمند تغییر در شیوه‌های آموزشی کشور است. در این میان، سواد اطلاعاتی، مردم را در تمام جنبه‌های زندگی قادر می‌سازد تا به‌طور مؤثر اطلاعات را برای دستیابی به هدف شخصی، اجتماعی، شغلی و آموزشی خود، جستجو، ارزیابی، استفاده و ایجاد کنند (UNESCO, 2023). دانشگاه‌ها از جمله نهادهایی هستند که در زمینه آموزش و ارتقای سواد اطلاعاتی فعال هستند و دوره‌های آموزشی سواد اطلاعاتی و کتابخانه‌ای مختلفی را برگزار می‌کنند. دانشجویان در طول دوره تحصیل خود، با شرکت در فعالیت‌های علمی و دانشگاهی، مهارت‌های زندگی دانشگاهی نظیر خواندن، نوشتن، بحث و گفتگو، مشاهده و شنیدن و تفکر انتقادی را فرا می‌گیرند و در جهت نهادینه کردن این مهارت‌ها در ابعاد مختلف زندگی، عواطف و شخصیت خود تلاش می‌کنند. پرورش و تربیت چنین فردی، در فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی رخ می‌دهد (Mohammadzadeh et al., 2023)، اما پژوهش‌های اخیر نشان‌دهنده نقایص عمده‌ای در فرایند اجتماعی شدن و فراگیری ارزش‌های دانشگاهی و نیز شکل‌گیری هویت علمی در محیط‌های دانشگاهی کشورمان است. کارآمد نبودن محیط‌های دانشگاهی ایران در خلق و توسعه استانداردها و منعکس کردن آن‌ها در رفتار و بیان اعضای دانشگاه، تضاد و ناپایداری در روند گفتگو و تبادل نظر، ضعف در همکاری‌های جمعی، نبود انگیزه لازم برای کوشش و تحمل سختی‌های علمی، ناکارآمدی برنامه‌های درسی و تعلیمی، مشارکت ناچیز دانشجویان در سمینارهای داخلی، آماده نساختن دانشجویان برای انجام پژوهش، ضعف در روحیه پژوهش، نبود فرهنگ همکاری و علم‌گرایی، کمبود تعاملات علمی دانشجویان با اساتید و هم‌تایان بین‌المللی، نبود فرهنگ نقد و پذیرش نقد در محافل دانشگاهی، گرایش به پیروی از ضد ارزش‌های علمی، تک‌گرایی در آموزش و موفقیت‌های تحصیلی، ازجمله مواردی است که در پژوهش‌ها به چشم می‌خورد (Mahdie et al., 2016). بر همین مبنا، فرضیه محوری این پژوهش چنین شکل گرفت که به نظر می‌رسد بسیاری از این کاستی‌ها ریشه در ضعف یکی از پایه‌های بنیادین جامعه‌پذیری، یعنی سواد اطلاعاتی جامع و کاربردی دارد. آیا ممکن است عدم تسلط بر مهارت‌های دسترسی، تحلیل و به‌کارگیری اطلاعات، مانع از درگیری عمیق دانشجو با فرآیند علمی، شکل‌گیری هویت پژوهشی و تعامل معنادار با جامعه دانشگاهی شود؟

همان‌طور که ذکر شد سواد اطلاعاتی به‌عنوان توانایی دسترسی، ارزیابی، استفاده و انتقال اطلاعات به اشکال مختلف تعریف می‌شود و برای پیشبرد سطح علمی دانشجویان در مقاطع تحصیلات تکمیلی و کیفیت فعالیت‌های آن‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. توانایی‌های سواد اطلاعاتی برای دانشجویان در مقاطع تحصیلات تکمیلی، جهت پیشبرد تحصیلات و رشد فردی آن‌ها، حیاتی است، زیرا آن‌ها نیاز به دسترسی به روزآمدترین و دقیق‌ترین اطلاعات در زمینه حرفه‌ای خود را دارند (Seckin-kapucu, 2023). جامعه‌پذیری دانشگاهی نیز شامل فرایندی است که از طریق آن دانشجویان در جامعه دانشگاهی ادغام می‌شوند و شامل توسعه سواد علمی و شایستگی‌های لازم برای تحصیلات تکمیلی موفق است (Keleş, 2023).

(2023). با در نظر گرفتن نقش حیاتی دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌ها برای توسعه دانش و فعال‌سازی محیط‌های علمی در کشور، بررسی و ارزیابی فرایند جامعه‌پذیری دانشجویان این مقاطع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است تا اطمینان حاصل شود که انتقال دانش و ارزش‌های علمی به‌طور مؤثر به نسل‌های آتی صورت می‌گیرد (Rahhimizadeh, 2020)؛ چراکه مطابق نتایج پژوهش نظرم‌نصوری و همکاران (Nazar Mansouri et al., 2021) بیشترین تأثیر جامعه‌پذیری دانشگاهی را دانشجویان تحصیلات تکمیلی دارند.

باتوجه به توضیحات بالا می‌توان دریافت که سواد اطلاعاتی مؤلفه کلیدی اجتماعی شدن تحصیلی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی است که بر عملکرد تحصیلی و ادغام آن‌ها با جامعه دانشگاهی تأثیر می‌گذارد. دانشجویان در دوره‌های آموزش سواد اطلاعاتی مهارت‌هایی همچون تفکر انتقادی، سواد رسانه‌ای، نگارش علمی و تحلیل متون تخصصی و مانند آن را کسب می‌کنند که این توانمندی‌ها نقاط اشتراک بارزی با هنجارها و ارزش‌های کسب‌شده در فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی، مانند کسب دانش و درگیری در کارهای علمی، تعاملات علمی و اجتماعی با سایر دانشجویان، توانایی تفکر مستقل و اجرای پژوهش و... دارد. خوشنام (Khoshnam, 2022) نیز در پژوهش خود بیان می‌کند دسترسی به منابع اطلاعاتی در فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی مؤثر است، المرشدی (Al Murshidi, 2014) نیز دسترسی به اطلاعات را جزو عوامل مؤثر بر جامعه‌پذیری دانشگاهی معرفی می‌کند، از طرفی سکین-کاپوچو (Seckin-kapucu, 2023) دسترسی به اطلاعات را جزو مهارت‌های سواد اطلاعاتی مطرح می‌کند. در واقع، سواد اطلاعاتی برای جامعه‌پذیری دانشگاهی ضروری است؛ زیرا دانشجویان برای یادگیری هنجارها، ارزش‌ها و مهارت‌های جامعه دانشگاهی نیاز به دسترسی به اطلاعات و استفاده مؤثر از آن را دارند.

باوجود اذعان به این رابطه، به نظر می‌رسد ادبیات پژوهش موجود از دو محدودیت اصلی رنج می‌برد: نخست، تمرکز بر بررسی مجزای عوامل تأثیرگذار بر هر یک از دو متغیر اصلی، و دوم، عدم واکاوی عمیق و چندبعدی رابطه میان این دو سازه در بافت دانشگاهی ایران. بنابراین، با توجه به نقش اساسی دو مؤلفه سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی در بهبود عملکرد علمی و اجتماعی دانشجویان تحصیلات تکمیلی، این پژوهش در پی آن است که رابطه میان این دو مؤلفه را در ابعاد مختلف بررسی کند. همچنین، تأثیر برخی متغیرها از جمله جنسیت و مقطع تحصیلی به‌عنوان متغیرهای زمینه‌ای، و علاقه به رشته تحصیلی به‌عنوان یک عامل فردی مؤثر، بر این رابطه تحلیل خواهد شد. شکاف پژوهشی که این پژوهش قصد پر کردن آن را دارد، نبود پژوهشی است که به‌صورت ترکیبی و هم‌زمان به بررسی رابطه چندبعدی سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی با در نظر گرفتن متغیرهای تعدیل‌گر یادشده بپردازد. درحالی‌که پژوهش‌های متعددی به‌صورت مجزا به بررسی تأثیر متغیرهای زمینه‌ای بر سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی (Bakhtiarzadeh, 2002; Pandpazir & Cheshmeh Sohrabi, 2010; Talebi et al., 2011) و (Nazar Mansouri et al., 2021; Sa'adati & Abbasi, 2017) انجام شده است.

Shafaiimoghaddam, 2017) پرداخته‌اند، اما پژوهشی که به صورت ترکیبی و هم‌زمان به بررسی رابطه سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی با در نظر گرفتن متغیرهایی چون جنسیت، مقطع تحصیلی و علاقه به رشته تحصیلی بپردازد، انجام نشده است.

پیشینه

فارزنده و همکاران (۲۰۲۲) جامعه‌پذیری دانشگاهی را فرایندی می‌دانند که دانشجویان از طریق آن با هنجارها، ارزش‌ها، و انتظارات محیط دانشگاهی آشنا شده و به عضو فعال در این نظام تبدیل می‌شوند. این فرایند شامل سه حوزه اصل: وظیفه‌ای: کسب مهارت‌های لازم برای انجام تکالیف دانشجویی (به عنوان مثال روش‌های مطالعه، مدیریت زمان)، گروهی: آشنایی با هنجارهای گروهی و تعامل با هم‌کلاسی‌ها، سازمانی: درک ساختار دانشگاه، سیاست‌ها، و ارزش‌های کلی آن است. بنابراین، جامعه‌پذیری دانشگاهی فرایندی پویا و تعاملی است که با مشارکت سه عنصر فرد، محیط دانشگاهی، و ساختارهای اجتماعی، به شکل‌گیری هویت علمی و تقویت مسئولیت‌پذیری و تعهد فردی در دانشگاه منجر می‌شود (Farnese et al., 2022). سه جنبه اساسی این تعامل عبارت‌اند از: ۱) ارتباط دانشجویان با ساختار کلی مؤسسه آموزشی؛ ۲) ارتباط دانشجویان با اعضای هیئت علمی در مؤسسه آموزشی؛ ۳) ارتباط دانشجویان با سایر دانشجویانی که در همان برنامه آموزشی شرکت دارند (Nazar Mansouri et al., 2021).

وایدمن و همکاران (Weidman et al., 2001) تأکید می‌کنند که جامعه‌پذیری دانشگاهی فرایندی است که طی آن افراد دانش، مهارت‌ها و ارزش‌های ضروری را برای ورود به حرفه‌ای تخصصی که نیازمند سطح بالایی از دانش و مهارت تخصصی است، به دست می‌آورند. آن‌ها معتقدند که فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی دارای مؤلفه‌های مهمی است که شامل مشارکت در فعالیت‌های علمی، تعامل دانشجویان با یکدیگر، تعامل دانشجو با استاد، فضای حمایتی دانشکده، حمایت علمی و ترغیب دانشجویان است. شفائی مقدم (Shafaiimoghaddam, 2017) جامعه‌پذیری دانشگاهی را دارای دو بُعد فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی (تعامل، ترکیب و یادگیری) و عناصر جامعه‌پذیری دانشگاهی (پیشرفت تحصیلی و مشارکت علمی) می‌داند. رشتیانی و همکاران (Rashtiani et al., 2018) نیز عوامل مؤثر بر جامعه‌پذیری دانشگاهی را به چهار شاخص تعاملات و ارتباطات در حوزه علم (ارتباط دانشجو با سایر دانشجویان، ارتباط دانشجو با اساتید و ارتباطات در محیط دانشگاه)، موفقیت علمی (نوآوری و تولید علمی، خود اثربخشی و پویایی علمی)، ارزش‌ها و اصول اخلاق علمی (صداقت، دقت، آزادی، اعتبار، پاداش، قانونمندی، وسعت نظر، تربیت، مسئولیت اجتماعی، قانونمندی، فرصت، احترام دوجانبه، کارایی و احترام به موضوعات)، علاقه‌مندی و لذت بردن از محیط علمی، تقسیم می‌کنند.

مرور نوشتار نشان از آن دارد که پژوهشی که به رابطه بین سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی پرداخته باشد، مشاهده نشد. با این وجود پژوهش‌های متعددی در زمینه سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی به صورت مجزا صورت گرفته است. در خصوص سواد اطلاعاتی شاهد آن هستیم که پژوهش‌های مختلف از جنبه‌های گوناگونی به موضوع سواد اطلاعاتی در بین دانشجویان پرداخته‌اند. به عنوان نمونه، می‌توان به پژوهش تلا و همکاران و نیز سوکه-میلینته (Szöke-Milinte, 2023; Tella et al., 2021) اشاره کرد. همچنین پژوهش بوردونارو (Bordonaro, 2008) ارتباط بین فرایند سواد اطلاعاتی و فرایند نوشتن در دانشجویان بین‌المللی که زبان مادری آن‌ها انگلیسی نبود را مورد بررسی قرار داد. در موضوع آموزش سواد اطلاعاتی نیز می‌توان به پژوهش‌های متعددی اشاره کرد (Kavšek et al., 2016; Niazazari, 2015; Patterson, 2015; Talebi et al., 2011; Wema & Hepworth, 2007; Beygi et al., 2024)، تأثیر سواد اطلاعاتی بر قابلیت کارآفرینی سازمانی با در نظر گرفتن نقش میانجی خلاقیت (Aghighi & Zare, 2024)، ارتباط بین سواد سلامت روان و سواد اطلاعاتی (Ghasemi et al., 2024; Mahmoudi & Taheri, 2015)، میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان و نحوه تأثیر آن بر علاقه‌مندی آن‌ها به یادگیری الکترونیک (Sharifi & Eslamieh, 2012)، تأثیر سطح سواد اطلاعاتی بر رفتار اطلاع‌یابی و باز نشر اطلاعات در شبکه‌های اجتماعی در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی (Seifi et al., 2023)، تفاوت بین سبک یادگیری، سواد اطلاعاتی و سواد رایانه‌ای دانشجویان تحصیلات تکمیلی (Zahedi, 2017; Nooghabi et al., 2017)، ارتباط بین سواد اطلاعاتی، خلاقیت و یادگیری مادام‌العمر (Shaukat et al., 2024)، تأثیر مهارت‌های سواد اطلاعاتی بر انتخاب نوع رقابت توسط دانشجویان (Antasari, 2025)، بین خودبیمارپنداری اینترنتی و سواد اطلاعاتی (Yousefi et al., 2022)؛ و حتی نقش هوش مصنوعی و سواد اطلاعاتی (Rezaeenoor et al., 2025) در میان دانشجویان پژوهش‌هایی صورت گرفته است.

در موضوع جامعه‌پذیری دانشگاهی نیز مرور نوشتار نشان می‌دهد که پژوهش‌های متعددی به بررسی جامعه‌پذیری دانشگاهی پرداخته‌اند، ولی اغلب به صورت مستقل و بدون توجه به هم‌پوشانی با سواد اطلاعاتی بوده‌اند. در این زمینه، موریتا (Morita, 2000) به بررسی حضور و فعالیت دانشجویان بین‌المللی در کلاس‌های درس زبان دوم پرداخت. مظفری و یوسفی‌اقدام (Mozaffari & Yousefi, 2009) عوامل تأثیرگذار بر جامعه‌پذیری دانشجویان دکتری دانشگاه تبریز را بررسی کردند. اندروسون و اندرسون (Anderson & Anderson, 2012) نیز نقش مربی‌گری در آماده‌سازی شغلی دانشجویان دکتری مدرس دانشگاه ایالات متحده را نشان دادند. المرشدی (Al Murshidi, 2014) در مقایسه‌ای بین قومی، تأثیر عواملی مانند دسترسی به اطلاعات، روابط علمی، و جامعه‌پذیری زبانی و جنسیت را مورد بررسی قرار داد. لی و کالینز (Li & Collins, 2018) تجربه اجتماعی شدن دانشجویان دکتری چینی در آمریکا را با تأکید بر چالش‌های زبان و تفاوت‌های فرهنگی تحلیل کردند. همچنین

قانع‌راد و رشتیانی (Ghaneirad & Rashtiani, 2015) تأثیر جامعه‌پذیری بر رفتارهای خودمراقبتی دانشجویان، سعادت‌ی و عباسی (Sa'adati & Abbasi, 2017) ابعاد جمعیت‌شناختی مانند جنسیت، درآمد و باورهای مذهبی را بر جامعه‌پذیری دانشجویان علوم اجتماعی دانشگاه تبریز، مهدیه و همکاران (Mahdie et al., 2016) با روش بنیاد نظری داده، ناکارآمدی فرایند جامعه‌پذیری در دانشجویان دکتری دانشگاه اصفهان را مورد بررسی قرار دادند؛ همچنین موانع ساختاری، فرهنگی، فردی و اجتماعی جامعه‌پذیری توسط نظرمنصوری و همکاران (Nazar Mansouri et al., 2017) بررسی شد و با رویکردی متفاوت وو (Wu, 2017) تجربه دانشجویان دکترای چینی در آلمان را تحلیل کرد. ارتباط جامعه‌پذیری با پایبندی به اخلاق پژوهش در دانشگاه تبریز توسط عباس‌زاده و همکاران (Abbaszadeh et al., 2018) مورد ارزیابی قرار گرفت و نیازی و شفائی‌مقدم (Niazi & Shafaii Moghaddam, 2020) نیز تأثیر جامعه‌پذیری بر هویت دانشجویی در دانشگاه‌های اصفهان را مورد سنجش قرار دادند. فارنزه و همکاران (Farnese et al., 2022) ابزار استاندارد برای اندازه‌گیری جامعه‌پذیری در دانشجویان کارشناسی را ارائه کردند و کارگناتو و همکاران (Caregnato et al., 2022) سرمایه فرهنگی و مشارکت فعال را در دانشگاه برزیل تحلیل کردند. در تازه‌ترین پژوهش‌ها نیز هامان و ولارده (Hamann & Velarde, 2025) تأثیر رقابت علمی را بر فرایند جامعه‌پذیری پساکتوری، باقری و همکاران (Bagheri et al., 2024)، ارتباط جامعه‌پذیری با به‌اشتراک‌گذاری دانش را بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی اهواز مورد مطالعه قرار داده‌اند.

مرور پژوهش‌ها نشان می‌دهد که باوجود اهمیت زیاد جامعه‌پذیری دانشگاهی، در پژوهش‌های داخلی کمتر به‌صورت جامع بررسی شده و اغلب از منظر آسیب‌شناسانه یا در چهارچوب تعاملات محدود استاد و دانشجو مورد تحلیل قرار گرفته است. در مقابل، سواد اطلاعاتی از سابقه پژوهشی طولانی‌تری در ایران برخوردار است و بیشتر پژوهش‌های آن به سنجش سطح سواد اطلاعاتی، عوامل مؤثر بر آن و ارائه راهکارهای ارتقای آن، به‌ویژه در میان دانشجویان تحصیلات تکمیلی، پرداخته‌اند. در حوزه جامعه‌پذیری دانشگاهی نیز می‌توان پژوهش‌ها را به سه دسته عوامل مؤثر، پیامدها، و چالش‌های آن تقسیم کرد. بااین‌حال، رابطه میان سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی در هیچ‌یک از پژوهش‌های داخلی و خارجی مورد بررسی قرار نگرفته است.

روش‌ها

پژوهش حاضر از لحاظ روش‌شناختی در دسته پژوهش‌های پیمایشی قرار می‌گیرد. از نظر نوع هدف نیز این پژوهش، کاربردی است. جمعیت مورد مطالعه در این پژوهش شامل تمام دانشجویانی است که در نیم‌سال اول تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ در مقاطع کارشناسی‌ارشد و دکتری در رشته‌های گوناگون در دانشگاه فردوسی مشهد مشغول به تحصیل بودند. بنا بر اطلاعات رسمی از اداره آموزش دانشگاه فردوسی

مشهد، تعداد دانشجویان ارشد و دکتری که در وضعیت جاری قرار داشتند، به ترتیب ۵۸۰۰ و ۲۹۰۶ نفر (جمعاً ۸۷۰۶ نفر) بود.

با توجه به جامعه آماری و براساس فرمول نمونه‌گیری کوکران، حجم نمونه مورد نیاز ۳۶۸ تعیین شد که از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده این انتخاب صورت گرفت.

جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد فراوانی پاسخگویان بر حسب مقطع تحصیلی

مقطع تحصیلی	فراوانی	درصد فراوانی
کارشناسی ارشد	۱۹۳	۵۲/۴۵
دکتری	۱۷۵	۴۵/۵۵
جمع	۳۶۸	۱۰۰

در این پژوهش جهت گردآوری اطلاعات در مورد جامعه‌پذیری دانشگاهی از پرسش‌نامه شفائی مقدم (Shafaiimoghaddam, 2017) و برای متغیر سواد اطلاعاتی از پرسش‌نامه سواد اطلاعاتی زره‌ساز (Zerehsaz, 2015) استفاده شد. پرسش‌نامه جامعه‌پذیری دانشگاهی شامل ۲۴ گویه در دو بخش است. بخش نخست فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی است که ۳ زیرمقیاس (تعامل با اساتید، یادگیری، و ترغیب) و ۱۵ گویه دارد. بخش دوم عناصر جامعه‌پذیری دانشگاهی است که ۲ زیرمقیاس (پیشرفت تحصیلی و مشارکت علمی) و ۹ گویه دارد. پرسش‌نامه سواد اطلاعاتی نیز شامل ۲۳ گویه است. این پرسش‌نامه براساس استانداردهای سواد اطلاعاتی انجمن کتابخانه‌های پژوهشی و دانشگاهی و با استناد به دسته‌بندی سطوح سواد اطلاعاتی بر مبنای رده‌بندی بلوم^۱ طراحی شده است.

مطابق آنچه پیش‌تر ذکر شد روایی و پایایی دو پرسش‌نامه فوق پیشتر توسط پژوهشگران مورد سنجش قرار گرفته بود، بار دیگر روایی این پرسش‌نامه‌ها با مشورت ۵ نفر از اساتید حوزه علوم انسانی مورد بازبینی مجدد قرار گرفت و روایی آن تأیید شد و پایایی پرسش‌نامه‌ها نیز پس از جمع‌آوری کل داده‌ها توسط آلفای کرونباخ سنجیده شد. ضریب آلفای کرونباخ پرسش‌نامه سواد اطلاعاتی و بخش‌های تشکیل‌دهنده آن (بخش مهارت‌های پایه و مهارت‌های مقدماتی) به ترتیب برابر با ۰/۹۰۷، ۰/۸۰۴، و ۰/۸۷۳ به دست آمد. علاوه بر این، پرسش‌نامه جامعه‌پذیری دانشگاهی به همراه دو مؤلفه آن (فرآیند جامعه‌پذیری دانشگاهی و عناصر جامعه‌پذیری دانشگاهی) به ترتیب دارای ضرایب ۰/۸۸، ۰/۸۱۷، و ۰/۸۲۳ بود که نشان از پایایی ابزارهای دارد.

1. Bloom's taxonomy

یافته‌ها

پیش از پرداختن به سؤالات پژوهش، لازم به ذکر است یافته‌های توصیفی مبین آن بود که ۲۰۶ پاسخگو معادل ۵۵/۹۸ درصد را زنان تشکیل می‌دادند و مابقی را مردان. همچنین همان‌گونه که در جدول (۱) نیز اشاره شد، ۱۹۳ نفر معادل با ۵۲/۴۵ درصد پاسخگویان دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد و ۴۷/۵۵ درصد نیز دانشجوی دکتری بودند. از سوی دیگر، آزمون کولموگوروف-اسمیرنف^۱ نشان داد که متغیرهای پژوهش نرمال نبودند، بنابراین از آزمون‌های ناپارامتری برای بررسی سؤالات پژوهش استفاده گردید که در ادامه به آن‌ها پرداخته شده است.

در نخستین گام، متغیر جامعه‌پذیری و فرایندها و عناصر جامعه‌پذیری به‌صورت توصیفی مورد بررسی قرار گرفت که یافته‌های مربوط به این متغیر در جدول (۲) آورده شده است.

جدول ۲. بررسی توصیفی متغیر جامعه‌پذیری، فرایندها و عناصر جامعه‌پذیری

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
تعامل	۳/۰۸	۰/۷۷	۱	۵
یادگیری	۳/۷۹	۰/۶۸	۱/۱۷	۵
ترکیب	۳	۰/۸۸	۱	۵
پیشرفت تحصیلی	۳/۸۷	۰/۸	۱	۵
مشارکت علمی	۳/۵۷	۰/۷۳	۱/۱۷	۵
جامعه‌پذیری دانشگاهی	۳/۴۷	۰/۵۶	۱/۴۶	۵
سواد اطلاعاتی	۳/۹۷	۰/۵۸	۱/۷۵	۵

با توجه به اطلاعات ارائه‌شده در جدول (۲) میانگین فرایند یادگیری نسبت به فرایندهای تعامل و ترکیب بیشتر است. همچنین، میانگین عنصر پیشرفت تحصیلی نسبت به عنصر مشارکت علمی بیشتر است. به‌طورکلی میانگین جامعه‌پذیری دانشگاهی برابر با ۳/۵۷ و از حد متوسط عدد ۳ بیشتر است. همچنین، میانگین سواد اطلاعاتی نیز برابر با ۳/۹۷ و از حد متوسط عدد ۳ بیشتر است.

اکنون، سؤال اصلی پژوهش مطرح می‌شود که آیا بین سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معناداری وجود دارد؟ در راستای بررسی سؤال فوق، به دلیل نرمال نبودن متغیر سواد اطلاعاتی، از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است که یافته‌های آن در جدول (۳) ارائه شده است.

1. Kolmogorov-Smirnov test

جدول ۳. بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی

سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی	
۰/۴۶	ضریب همبستگی اسپیرمن
۰/۰۰	سطح معنی‌داری

طبق نتایج جدول (۳)، چون مقدار سطح معنی‌داری برای بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد، برابر با ۰/۰۰ و از ۰/۰۵ کمتر است، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت، بین دو متغیر سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنی‌داری وجود دارد. در ادامه رابطه سواد اطلاعاتی با هر یک از مؤلفه‌های جامعه‌پذیری دانشگاهی به‌صورت مجزا مورد مطالعه قرار گرفته است.

فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی شامل سه مؤلفه به نام‌های تعامل، یادگیری و ترکیب است که رابطه بین سواد اطلاعاتی و هر یک از مؤلفه‌های فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی، با استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن بررسی شده است. یافته‌های این آزمون در جدول (۴) ارائه شده است.

جدول ۴. بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی

مؤلفه‌های فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی‌داری
تعامل	۰/۲۹	۰/۰۰
یادگیری	۰/۴۵	۰/۰۰
ترکیب	۰/۱۲	۰/۰۳

طبق یافته‌های جدول (۴)، چون مقدار سطح معنی‌داری برای بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و تعامل، یادگیری، و ترکیب از زیر مؤلفه‌های جامعه‌پذیری دانشگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد، از ۰/۰۵ کمتر است، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان بیان داشت که بین متغیر سواد اطلاعاتی و این سه زیرمؤلفه جامعه‌پذیری دانشگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه معنی‌داری وجود دارد. از آنجایی که مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن آن‌ها نیز مثبت است؛ از این‌رو، نوع این ارتباط نیز رابطه مثبت و معنی‌داری است.

عناصر جامعه‌پذیری دانشگاهی شامل دو مؤلفه به نام‌های پیشرفت تحصیلی و مشارکت علمی است که رابطه بین سواد اطلاعاتی و هر یک از مؤلفه‌های عناصر جامعه‌پذیری دانشگاهی، با استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن بررسی شده است که یافته‌ها در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵. بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و عناصر جامعه‌پذیری دانشگاهی

عناصر جامعه‌پذیری دانشگاهی	ضریب همبستگی اسپیرمن	سطح معنی‌داری
پیشرفت تحصیلی	۰/۴۶	۰/۰۰
مشارکت علمی	۰/۴۵	۰/۰۰

براساس اطلاعات ارائه‌شده در جدول (۵)، به دلیل اینکه مقدار سطح معنی‌داری برای بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و دو عنصر پیشرفت تحصیلی و مشارکت علمی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد، برابر با ۰/۰۰ و از ۰/۰۵ کمتر است؛ بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد بین متغیر سواد اطلاعاتی و عنصرهای پیشرفت تحصیلی و مشارکت علمی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی رابطه بین سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد بود. این پژوهش تلاش داشت تا تأثیر سواد اطلاعاتی بر فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی و عناصر آن را تحلیل کند. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین سواد اطلاعاتی و فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی و مؤلفه‌های آن رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. شاید بتوان چنین تحلیل نمود که جامعه‌پذیری دانشگاهی یکی از ابعاد بسیار مهم فرایند آموزش عالی است که نشان‌دهنده میزان هماهنگی دانشجویان با محیط دانشگاهی، تعاملات علمی و فرهنگی و مشارکت در فعالیت‌های پژوهشی است. از سوی دیگر، سواد اطلاعاتی به‌عنوان یکی از مهارت‌های اصلی در فضای دانشگاهی، نقش مهمی در موفقیت تحصیلی و پژوهشی دانشجویان ایفا می‌کند. پژوهش حاضر نشان داد که بین سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه فردوسی مشهد رابطه‌ای معنادار و مثبتی وجود دارد؛ به‌گونه‌ای که افزایش یا کاهش سواد اطلاعاتی موجب افزایش یا کاهش جامعه‌پذیری دانشگاهی می‌شود. این یافته نه تنها اهمیت مهارت‌های اطلاعاتی را در موفقیت تحصیلی و پژوهشی دانشجویان نشان می‌دهد، بلکه به نقش این مهارت‌ها در تسهیل و تسریع تعاملات علمی، اجتماعی و فرهنگی آن‌ها نیز تأکید دارد.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که رابطه میان سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی را می‌توان از دو منظر مورد توجه قرار داد. از یک‌سو، فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی که شامل تعامل با اساتید، یادگیری در محیطی حمایتی و تشویق به فعالیت‌های علمی از سوی گروه آموزشی است، تحت تأثیر مستقیم میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان قرار دارد و از سوی دیگر، دانشجویانی که در جستجو، تحلیل و استفاده از اطلاعات علمی مهارت بالاتری دارند، قادرند تعاملات علمی مؤثرتری با اساتید برقرار کرده و به‌طور فعال در جلسات پژوهشی شرکت کنند. پژوهش کوتیللاس و همکاران (Cutillas et al., 2023) نیز

این یافته را تأیید کرد و مشخص نمود که تعامل مستمر استاد راهنما با دانشجو، سبب تقویت توانایی دانشجو در تحلیل انتقادی اطلاعات و پیشبرد اهداف پژوهشی وی می‌شود. همچنین، فضای حمایتی گروه آموزشی نقش مهمی در ارتقای سواد اطلاعاتی دانشجویان دارد. هنگامی که گروه‌های آموزشی در دانشگاه‌ها بستری مناسب برای دسترسی به منابع علمی و تشویق به پژوهش فراهم کنند، دانشجویان مشارکت علمی بیشتری در سطح دانشگاه خواهند داشت.

از سوی دیگر، عناصر و مؤلفه‌های جامعه‌پذیری دانشگاهی نیز به میزان سواد اطلاعاتی وابسته هستند. پژوهش‌های مختلفی تأیید نموده‌اند که دانشجویان دارای مهارت‌های اطلاعاتی بالاتر، در کنفرانس‌ها، انتشار مقالات و گروه‌های پژوهشی، فعال‌تر بوده و مشارکت علمی بیشتری دارند. پژوهش موگاری و همکاران (Mughari et al., 2024) نیز نشان داده است که رابطه مثبتی میان سطح سواد اطلاعاتی و میزان مشارکت در فعالیت‌های علمی وجود دارد. همچنین، پیشرفت تحصیلی به‌عنوان یکی از عناصر مهم جامعه‌پذیری دانشگاهی، تحت تأثیر مستقیم میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان قرار دارد.

پژوهش‌های داخل کشور نیز رابطه مثبت میان سواد اطلاعاتی و موفقیت تحصیلی را تأیید کرده‌اند. نیازآذری و همکاران (Niazazari et al., 2015) در پژوهش خود نشان دادند که آموزش سواد اطلاعاتی تأثیر معناداری بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دارد. پژوهش بستان‌پیرا و همکاران (BostanPira et al., 2017) نیز نشان داد که افزایش سطح سواد اطلاعاتی می‌تواند موجب افزایش انگیزه و بهبود عملکرد تحصیلی دانشجویان تحصیلات تکمیلی شود. همچنین، خلیلی و همکاران (Khalili et al., 2017) در پژوهش خود تأیید کردند که میان سواد اطلاعاتی و معدل دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. مؤمنی (Momeni, 2023) نیز در پژوهش خود دریافت که دانشجویانی با مهارت‌های اطلاعاتی قوی‌تر، مشارکت بیشتری در فعالیت‌های پژوهشی و علمی دارند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که تقویت مهارت‌های سواد اطلاعاتی، به‌ویژه در سطح تحصیلات تکمیلی، می‌تواند تأثیر بسزایی بر جامعه‌پذیری دانشگاهی داشته باشد. این مهارت‌ها نه تنها سبب بهبود تعاملات علمی و افزایش مشارکت پژوهشی می‌شوند، بلکه زمینه را برای موفقیت تحصیلی و درآمیختن بهتر دانشجویان در محیط دانشگاهی را نیز فراهم می‌کند. بر این اساس، چنین به نظر می‌رسد که دانشگاه‌ها باید اقداماتی را در راستای تقویت این مهارت‌ها انجام دهند. آن‌ها باید با برگزاری کارگاه‌های آموزشی سواد اطلاعاتی، افزایش تعامل میان اساتید و دانشجویان، ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی، و تشویق به پژوهش، این مهارت‌ها را بهبود ببخشند. همچنین، توسعه برنامه‌های یادگیری مبتنی بر پژوهش نیز می‌تواند به دانشجویان کمک کند تا مهارت‌های اطلاعاتی خود را در عمل به کار بگیرند و از آن‌ها برای مشارکت در فعالیت‌های علمی خود در ارتباط با سایر دانشجویان، اساتید یا سایر پژوهشگران استفاده کنند. توجه به این موضوع نه تنها موجب بهبود کیفیت تحصیلات تکمیلی خواهد شد، بلکه به توسعه علمی کشور نیز کمک شایانی خواهد کرد.

به‌طور کلی، می‌توان چنین استنباط کرد که دانشجویان دارای مهارت‌های سواد اطلاعاتی سطح بالاتر به راحتی به ارزش‌ها و هنجارهای علمی دانشگاهی تسلط پیدا می‌کنند و در محیط دانشگاهی خود نقش فعال‌تری را ایفا می‌کنند. آن‌ها به‌طور مؤثرتر در فرایند جامعه‌پذیری وارد می‌شوند و ارتباطات علمی بیشتری برقرار می‌کنند که در نهایت باعث ارتقای هویت علمی خودشان می‌شود. این یافته‌ها نشان از آن دارد که سواد اطلاعاتی نه تنها به‌عنوان یک مهارت اساسی برای بهبود عملکرد تحصیلی است، بلکه به‌عنوان ابزاری کلیدی در تسهیل فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی نیز عمل می‌کند. این موضوع از آن‌رو مهم است که فرایند جامعه‌پذیری در دانشگاه‌ها به دانشجویان کمک می‌کند تا به‌عنوان اعضای جامعه علمی، مسئولیت‌های علمی خود را بپذیرند و در انجام وظایف علمی مشارکت کنند. پژوهش‌های قبلی نیز این نکته را تأیید کرده‌اند که هرچه سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان بالاتر باشد، درک بهتری از ارزش‌ها و هنجارهای علمی خواهند داشت و فرایند جامعه‌پذیری آن‌ها به شکلی کارآمدتر انجام خواهد شد. از آنجاکه در دنیای امروز اطلاعات به سرعت در حال تغییر و گسترش است، دانشجویان باید توانایی‌های اطلاعاتی خود را تقویت کنند تا بتوانند به منابع اطلاعاتی معتبر و مرتبط دسترسی پیدا کنند و در فرایندهای علمی با دقت و آگاهی عمل کنند.

این پژوهش همچنین نشان داد که برای تسهیل فرایند جامعه‌پذیری، دانشگاه‌ها باید در زمینه آموزش سواد اطلاعاتی برنامه‌های آموزشی گسترده‌تری داشته باشند. برگزاری کارگاه‌های آموزشی در زمینه جستجوی اطلاعات علمی، ارزیابی منابع، استفاده از پایگاه‌های داده معتبر، و آشنایی با روش‌های نوین پژوهش می‌تواند به دانشجویان کمک کند تا مهارت‌های خود را در این زمینه بهبود بخشند و خود را برای ورود به دنیای حرفه‌ای علمی آماده کنند. این امر می‌تواند موجب ارتقای کیفیت پژوهش‌ها و فعالیت‌های علمی در دانشگاه‌ها شود و همچنین مشارکت دانشجویان را در فرایندهای علمی بیشتر کند. دلیل دیگر برای این رابطه مثبت بین سواد اطلاعاتی و جامعه‌پذیری دانشگاهی این است که دانشجویانی که به‌طور مؤثر اطلاعات را جستجو و استفاده می‌کنند، احساس تعلق بیشتری به محیط دانشگاهی پیدا می‌کنند. این تعلق می‌تواند از طریق مشارکت در فعالیت‌های علمی مختلف مانند پژوهش‌های گروهی، سمینارها و کنفرانس‌ها تقویت شود و آن‌ها را به‌عنوان اعضای فعال جامعه علمی در نظر بگیرد. این دانشجویان، با توانایی بهتر در دسترسی به منابع علمی، توانایی دارند که در این زمینه‌ها پیشرفت کنند و در نهایت هویت علمی خود را شکل دهند. در همین راستا و با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهادی به شرح زیر ارائه می‌شود:

— یافته‌های پژوهش نشان داد، دانشجویانی که علاقه بیشتری به رشته تحصیلی خود دارند، سطح سواد اطلاعاتی بالاتری دارند. این امر نشان‌دهنده نقش انگیزه در ارتقای مهارت‌های اطلاعاتی است. به همین دلیل باید برای دانشجویانی که علاقه کمتری به رشته خود دارند، محیط‌های آموزشی تعاملی مختلفی همانند: جلسات نقد مقاله، سمینارهای تخصصی و کارگاه‌های بین‌رشته‌ای برگزار شود تا انگیزه آن‌ها

- برای یادگیری مهارت‌های اطلاعاتی افزایش یابد. همچنین، برگزاری نشست‌های غیررسمی بین دانشجویان و اساتید، و ایجاد فرصت‌های راهنمایی و مشاوره علمی، نیز می‌تواند در افزایش درگیری شناختی این دانشجویان و ارتقای سواد اطلاعاتی آن‌ها مؤثر باشد.
- از آنجایی که بخشی از فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی به مشارکت دانشجویان در اجتماعات علمی، سمینارها و نشست‌ها مربوط می‌شود، پیشنهاد می‌شود تسهیلات و تهمیداتی برای حضور دانشجویان تحصیلات تکمیلی در این گونه فعالیت‌های پژوهشی فراهم شود.
- استادان یکی از اصلی‌ترین منابع کسب اطلاعات دانشجویان تحصیلات تکمیلی محسوب می‌شوند که نقش مهمی در ارتقای سواد اطلاعاتی آنان نیز برعهده دارند. از سوی دیگر، جامعه‌پذیری دانشگاهی شامل تعامل بین دانشجویان هم‌ورودی، استادان و گروه‌های آموزشی است، اما استادان کنشگران مؤثرتری هستند که می‌توانند فرایند جامعه‌پذیری دانشجویان را هدایت نمایند. از این رو، باید زمینه‌های تعامل بیشتر بین استادان و دانشجویان در قالب نشست‌های رسمی و غیررسمی فراهم شود.
- با توجه به تأیید رابطه مثبت بین پیشرفت تحصیلی و مشارکت علمی با سواد اطلاعاتی، تقویت مهارت‌های سواد اطلاعاتی، به‌ویژه در سطح تحصیلات تکمیلی، می‌تواند تأثیر بسزایی بر جامعه‌پذیری دانشگاهی داشته باشد. در این راستا، برگزاری مداوم کارگاه‌های سواد اطلاعاتی و مشارکت کتابداران در دروسی همانند سمینار پژوهش و روش تحقیق می‌تواند مؤثر باشد.
- در بخش یادگیری از فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی، باید سطح یادگیری دانشجویان از حالت عمومی به سطح تخصصی افزایش یابد. این موضوع از طریق مهارت‌های سواد اطلاعاتی و همچنین بهبود و روزآمدسازی برنامه‌ها و سرفصل‌های آموزشی قابل حصول است.
- از آنجایی که بخش عمده فرایند جامعه‌پذیری دانشگاهی اکتسابی است، پیشنهاد می‌شود که تا با فراهم نمودن زمینه‌های حضور دانشجویان تحصیلات تکمیلی در طرح‌های پژوهشی کاربردی و همچنین برقراری پیوندهای میان‌رشته‌ای و تعامل با بخش‌های سرمایه‌گذار در پژوهش، این اکتساب مهارت‌های پژوهشی و اطلاعاتی و در نتیجه جامعه‌پذیری دانشگاهی اتفاق بیفتد.

References

- Abbaszadeh, M., Bani Fatemeh, H., Alizadeh Aghdam, M. B., & Boudaghi, A. (2018). A Study of the Relationship between the Process of Academic Socialization and Commitment to Research Ethics (The Case of Postgraduate Students of Tabriz University). *Journal of Applied Sociology*, 29(1), 63–86. [In Persian] <https://doi.org/10.22108/jas.2018.75225.0>
- Aghighi, A., & Zare, O. (2024). The Effect of Information Literacy on Organizational Entrepreneurship Ability with the Mediating Role of Creativity of Hamadan Medical Students [Research]. *Journal of Health and Hygiene*, 15(2), 198–217. [In Persian] <https://doi.org/10.61186/j.health.15.2.198>

- Al Murshidi, G. (2014). Doctoral Students' Socialization in their Academic Disciplines. *International Journal of Business and Social Science*, 5(6) https://ijbssnet.com/journals/vol_5_no_6_may_2014/15.pdf
- Anderson, S., & Anderson, B. (2012). Preparation and socialization of the education professoriate: Narratives of doctoral student-instructors. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 24(2), 239–251. <https://www.isetl.org/ijtlhe/pdf/IJTLHE1279.pdf>
- Antasari, I. W. (2025). The influence of information literacy skills on students' choice of competition type: A study of library visiting day competition. *Social Sciences & Humanities Open*, 11, 101255. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2024.101255>
- bagheri, m., boudaghi, a., & poureisa, z. (2024). A Sociological Study of the Effect of Academic Socialization Process on Knowledge Sharing (Case Study: Postgraduate Students of Shahid Chamran University of Ahvaz). *Quarterly Journal of Social Development (Previously Human Development)*, 18(2), 225–250. [In Persian] <https://doi.org/10.22055/qjsd.2024.45934.2913>
- Bakhtiarzadeh, A. (2002). *A Study of Information Literacy among Senior Undergraduate Students at Alzahra University* [Master's thesis, Iran university of medical sciences]. Tehran.
- Beygi, F., Abasyan, S., Hoseini Ahangari, S. A., & Yaminfirooz, M. (2024). Effects of Information Literacy on Entrepreneurial Capabilities of Graduate Students in Razi University's Faculty of Social Sciences. *Academic Librarianship and Information Research*, 58(1), 47–60. [In Persian] <https://doi.org/10.22059/jlib.2024.375914.1740>
- Bordonaro, K. (2008). Exploring the connections between information literacy and writing for international students. *Journal of Information Literacy* 2(2) <https://doi.org/10.11645/2.2.67>
- BostanPira, Z., NastiZaee, N., & Shahrakipour, H. (2017). Relationship between Information Literacy with Motivation and Academic Achievement of Graduate Students Agriculture and Natural Resources in Comparison with other Students at University of Sistan and Baluchestan. *Agricultural Education Administration Research*, 8(39), 110–121. [In Persian] <https://doi.org/10.22059/jaear.2017.109276>
- Caregnato, C. E., Miorando, B. S., & Baldasso, J. C. (2022). Undergraduate students' academic socialization at a public research university: Variations of student experience in relation to cultural capital. *Educar em Revista*, 38 <http://dx.doi.org/10.1590/1984-0411.85949-T>
- Cutillas, A., Benolirao, E., Camasura, J., Golbin, R., Yamagishi, K., & Ocampo, L. (2023). Does Mentoring Directly Improve Students' Research Skills? Examining the Role of Information Literacy and Competency Development. *Education Sciences*, 13(7), 694. <https://doi.org/10.3390/educsci13070694>
- Farnese, M. L., Spagnoli, P., & Livi, S. (2022). Undergraduates' academic socialization. A cross-time analysis. *British Journal of Educational Psychology*, 92(4), 1239–1. <https://doi.org/10.1111/bjep.12497>
- Ghaneirad, M. A., & Rashtiani, A. (2015). Scientific Socialization and Body Management in University (Case Study: MA and Ph.D. Students of University of Tehran). *Strategic Studies on Youth and Sports*, 14(28), 153–168 [In Persian] https://faslname.msy.gov.ir/article_26_aa34778b9685c04e31b19dc17c25f418.pdf
- Ghasemi, A. H., Farhadpoor, M., & Bakhtiari, M. (2024). Investigating the Relationship between Information Literacy and Mental Health Literacy among Abadan Faculty of Medical Sciences' Students. *Educational Development of Judishapur*, 15(2), 148–161. [In Persian] <https://doi.org/10.22118/edc.2023.334078.2051>

- Hamann, J., & Velarde, K. S. (2025). Academic socialization: On a neglected effect of competition in science. *Higher Education*, 90(2), 321–336. <https://doi.org/10.1007/s10734-024-01322-x>
- Hemati, R. (2013). The massification of higher education and academic life in Iran: Reflections on the lived experiences of academics. *Management in the Islamic University*, 2(5), 127–156. [In Persian] https://miu.nahad.ir/article_37_e370d68aff6bab84ade6022244fde756.pdf
- Institute for Research and Planning in Higher Education. (2025). *Increase in student population*. Retrieved June 21, 2025 from <https://irphe.ac.ir/content/5164/140311071>
- Kavšek, T., Peklaj, C., & Žugelj, U. (2016). Information Literacy Training Evaluation: The Case of First Year Psychology Students. *The Journal of Academic Librarianship*, 42(4), 293–299.
- Keleş, U. (2023). Mystory as an international graduate student: a socialization autoethnography. *Studies in Graduate and Postdoctoral Education*, 14(3), 276–293. <https://doi.org/10.1108/SGPE-07-2022-0052>
- Khalili, L., Hedayati Khoshemehr, A., Rasoulzadeh Aghdam, S., & Sheibany, B. (2017). The Relationship between Information Literacy and Learning Motivation in Undergraduate students [Research]. *Human Information Interaction*, 4(2), 108–120. [In Persian] <http://hii.khu.ac.ir/article-1-2609-fa.html>
- Khoshnam, M. (2022). Students' Lived Experience of Academic Socialization during the COVID 19. *Journal of Research in Educational Systems*, 15(55), 178–186. [In Persian] https://www.jiera.ir/article_148704_dcb80fa9bd2179dfd41ed987d6323edc.pdf
- Li, W., & Collins, C. S. (2018). Chinese Doctoral Student Socialization in the United States: A Qualitative Study. *FIRME: Forum for International Research in Multilingual Education*, 1(2), 32–57. <https://doi.org/10.18275/fire201401021012>
- Mahdie, A., Hemmati, R., & Vedadhir, A. (2016). Academic socialization process of doctoral students in University of Isfahan: a Grounded Theory study. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 22(1), 45–73. [In Persian] https://journal.irphe.ac.ir/article_702890_25fd20808df4c587a5b5d5060c7f6cdd.pdf
- Mahmoudi, H., & Taheri, A. (2015). Relation between Information Literacy and Health Literacy of Students in Ferdowsi University of Mashhad [Research]. *Human Information Interaction*, 2(2), 31–41. [In Persian] <http://hii.khu.ac.ir/article-1-2488-en.html>
- Mohammadzadeh, O., Marjaei, S. H., Vedadir, A. A., & Kolahy, M. R. (2023). Academic Socialization: an inter-university comparative study. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 26(4), 57–83. [In Persian] https://journal.irphe.ac.ir/article_703013_c6a460a45a523755d1ed38c8973c3948.pdf
- Momeni, E. (2023). Expanding the Educational Content of Bruner's Curriculum through the Integration of Information Literacy Skills and Critical Thinking. *Journal of Sciences and Techniques of Information Management*, 9(4), 341–358. [In Persian] <https://doi.org/10.22091/STIM.2023.8922.1904>
- Morita, N. (2000). Discourse Socialization Through Oral Classroom Activities in a TESL Graduate Program. *TESOL Quarterly*, 34(2), 279–310. <https://doi.org/10.2307/3587953>
- Mozaffari, F. A., & Yousefi Aghdam, R. (2009). Academic Socialization of Students in the University of Tabriz. *Journal of Science and Technology Policy*, 2(3), 17–33. [In Persian] https://jstp.nrisc.ac.ir/article_12786_bed7ff2b747b73a017ca3cf43efc092.pdf
- Mughari, S., Naveed, M. A., & Rafique, G. M. (2024). Information literate students are more engaged and successful: role of information literacy in higher education. *Online Information Review*, 49(2), 418–437. <https://doi.org/10.1108/OIR-09-2023-0478>

- Nazar Mansouri, A., Yazdkhasti, B., & Hemati, R. (2017). Issues and Challenges in the Academic Socialization of Students within the University Environment [Research]. *Iranian Higher Education*, 8(4), 1–28. [In Persian] <https://ihej.ir/article-1-947-fa.pdf>
- Nazar Mansouri, A., Yazdkhasti, B., & Hemati, R. (2021). An Analysis of the Factors Affecting Academic Socialization of University Students: Case Study: Postgraduate Students of the Tehran, Tarbiat Modares, Shahid Beheshti, Shiraz and Ferdowsi Universities. *Strategy for Culture*, 14(53), 113–154. [In Persian] https://www.jsfc.ir/article_89162_4e80de8b8f19dbfee0c6c0595718fcf7.pdf
- Niazazari, K., Barimani, A., Jokar, A., & Amree, A. R. (2015). The Relationship between Information Literacy and Academic Performance of University Students. *Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 21(6), 5–17. [In Persian] <http://sanad.iau.ir/fa/Article/1006507>
- Niazi, M., & Shafai Moghaddam, E. (2020). Explaining the relation between scientific sociability and formation of university student identity. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 25(4), 53–72. [In Persian] https://journal.irphe.ac.ir/article_702987_0c1ea19111e392e8602973863a866da0.pdf
- Pandpazir, M., & Cheshmeh Sohrabi, M. (2010). A Survey on Information Literacy of Higher Education Students in Kermanshah University of Medical Sciences Based upon Eisenberg and Berkowitz's Six big skills. *Research on Information Science and Public Libraries*, 16(2), 115–137. [In Persian] https://publii.iranpl.ir/article_727453_f3c628cc3ff3b2692e42712799ec1c91.pdf
- Patterson, A. (2015). A needs analysis for information literacy provision for research: a case study in University College Dublin. *Journal of Information Literacy*, 3(1), 5–18. <https://doi.org/10.11645/3.1.210>
- Rahhimizadeh, R. (2020). *Understanding the Phenomenon of Scientific Socialization of Graduate Students of Ilam University and Related Strategies* [Master's thesis, Ilam University]. Ilam.
- Rashtiani, S., Rahimian, H., & Abbaspour, A. (2018). A Study on the Relationship between Academic Socialization and Social Participation among Young Students of University of Tehran. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 17(39), 101–120. [In Persian] https://faslname.msy.gov.ir/article_243_9f7b1643e0f0b64b3894ba60e94485b9.pdf
- Rezaeenoor, J., Ebadollah Amuqin, J., Karimian, R., & Hoseini, S. J. (2025). The Role of Artificial Intelligence in Promoting Information Literacy. *Library and Information Science Research*, 15(2), 5–31. [In Persian] <https://doi.org/10.22067/infosci.2025.94574.1245>
- Sa'adati, M., & Abbasi, E. (2017, February 26). *Socialization and Its Influencing Factors* The Second International Congress on Community Empowerment in the Field of Educational Sciences and Social and Cultural Studies, Tehran. <https://civilica.com/doc/598722>
- Seckin-kapucu, M. (2023). An Investigation of Graduate Students' Views on Information Literacy. *The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences*, 31, 180–188. <https://doi.org/10.55549/epess.1381978>
- Seifi, S., Moradi, M., & Seifouri, V. (2023). Effect of the Level of Information Literacy on Information-Seeking Behavior and Republishing Information on Social Networks (Case Study: Graduate Students of Razi University). *Librarianship and Information Organization Studies*, 34(4), 89–112. [In Persian] <https://doi.org/10.30484/nastinfo.2024.3517.2255>
- Shafaiimoghaddam, E. (2017). *The Role of Scientific Socialization in Internalizing Academic Norms And Post-Academic Norms among Practitioners in Isfahan Public Universities*. [Doctoral dissertation, University of Kashan]. Kashan.

- Sharifi, A., & Eslamieh, F. (2012). Evaluation of the Students' Information Literacy and its Relation with their Tendency to E-Learning. *Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 6(2), 35–53. [In Persian] <http://sanad.iau.ir/fa/Article/1007166>
- Shaukat, R., Naveed, M. A., Asghar, M. Z., Järvenoja, H., & Hassan, M. U. U. (2024). Measuring the Nexus Between Information Literacy, Creativity, and Lifelong Learning in Media Professionals. *Administrative Sciences*, 14(12), 345. <https://doi.org/10.3390/admsci14120345>
- Szöke-Milinte, E. (2023). Assessment of Information Literacy Skills: A Case Study. *Educata* 21(25), 178–186. <https://doi.org/10.24193/ed21.2023.25.19>
- Talebi, B., Moradi, S., Pakdel, M., & Zemestani, G. (2011). Presenting informational literacy skills in higher education curriculum. *Journal of Instruction and Evaluation*, 14(4), 127–150. [In Persian] <http://sanad.iau.ir/fa/Article/972761>
- Tella, A., Amadu, R., Olaniyi, O., & Bamidele, S. (2021). Assessment of Information Literacy Competency of Management Science Students at the University of Ilorin, Kwara State, Nigeria [Assessment of Information Literacy Competency of Management Science Students at the University of Ilorin, Kwara State, Nigeria]. *Journal of University Research*, 4(3), 299–308. <https://doi.org/10.32329/uad.788342>
- UNESCO. (2023). *Information literacy*.. Retrieved April 1, 2023 from <https://www.unesco.org/en/ifap/information-literacy>
- Weidman, J., Twale, D., & Stein, E. (2001). Socialization of graduate and professional students. *ASHE-ERIC Higher Education Report*, 28(3).
- Wema, E., & Hepworth, M. (2007). An evaluation of an information literacy training initiative at the University of Dar es Salaam. *Journal of Information Literacy* 1(1), 1–12. <https://doi.org/10.11645/11,4>.
- Wu, R. (2017). Academic socialization of Chinese doctoral students in Germany: identification, interaction and motivation. *European Journal of Higher Education*, 7(3), 276–290. <https://doi.org/10.1080/21568235.2017.1290880>
- Yousefi, H., Mahmoodi, M & BasirianJahromi, R. (2022). The Relationship between Cyberchondria and Information Literacy among the Students of Bushehr University of Medical Sciences. *Health Information Management*, 19(3), 147–153. [In Persian] <https://doi.org/10.48305/him.2023.41391,1077>
- Zahedi Nooghabi, M., Fattahi, R., Salehi Fadardi, J., & Nowkarizi, M. (2017). Study of the Learning Style, Information Literacy and Computer Literacy among Graduate Students and analysis of Their Relations. *Library and Information Science Research* .۲۳۱–۲۰۵, (۲)۷, [In Persian] <https://doi.org/10.22067/riis.v7i2.63317>
- Zerehsaz, M. (2015). *An Investigation into the Relationship among Users' Psychological Capabilities / Skills and their Help-Seeking Behavior in Digital Library based on Marchionini's adapted model* [Doctoral dissertation, Ferdowsi University of Mashhad]. Mashhad .